

PORADNIK JĘZYKOWY DLA UCZNIA

MAJ

Błędy interpunkcyjne- polegają na niewłaściwym stosowaniu znaków interpunkcyjnych, w głównej mierze przecinka, średnika, myślnika, ale również dwukropka, wielokropka czy apostrofu.

W edycji majowej poradnika poznacie zasady, które pozwolą Wam uniknąć błędów interpunkcyjnych.

ZASADY STOSOWANIA ZNAKÓW INTERPUNKCYJNYCH

KROPKA

Zamyka wypowiedzenie, tzn. zdanie lub równoważnik zdania. Może zostać zastąpiona przez pytajnik, wykrzyknik lub wielokropek.

❖ PISOWNIA LICZEBNIKÓW PORZĄDKOWYCH

- Po cyfrach arabskich oznaczających liczebniki porządkowe stawiamy kropki, np. na 10. (= *dziesiątym*) piątze, w 3. (= *trzeciej*) osobie, po raz 7. (= *siódmy*)

➤ **UWAGA:** Kropka po liczebniku może zostać opuszczona, jeśli z kontekstu jednoznacznie wynika, że użyty został liczebnik porządkowy, np. Chodzę do 8 klasy.

❖ PISOWNIA DAT

- W datach pisanych w całości cyframi arabskimi stawiamy kropkę, np. 25.01. 2021 r.

- Nie stawiamy kropki, gdy liczba miesiąca została oznaczona cyfrą rzymską, np. 25 I 2021 r. lub nazwa miesiąca została zapisana słownie, np. 25 stycznia 2021 r.

❖ PISOWNIA SKRÓTÓW

1. Stawia się kropkę po skrótce, który jest początkową literą lub literami skracanego wyrazu, np. g. (godzina), o. (ojciec), p. (pan, pani), r. (rok, rodzaj), t. (tom), dyr. (dyrektor), bł. (błogosławiony), zob. (zobacz).

2. Nie stawia się kropki po skrótach składających się z pierwszej i ostatniej litery wyrazu skróconego, jeśli ten skrót użyty jest w mianowniku, np. dr (=doktor), nr (=numer), wg (= według).

3. Również nie stawia się kropki po skrótach składających się z pierwszej i ostatniej litery oraz jednej z liter środkowych oznaczających spółgłoskę, np. mgr (=magister), mjr (=major), płk (= pułkownik).

4. Stawia się kropkę, jeśli tego typu skrót użyty jest w innym niż mianownik przypadku, np. Podaj to dr. Nowakowi. Byłem na spotkaniu z mgr. Kwiatkowskim. Wyrażał się dobrze o płk. Kowalskim. Czytałem ten artykuł w drugim nr. „Poradnika Językowego”.

Możemy je również zapisać w takiej formie: Podaj to drowi Nowakowi. Byłem na spotkaniu z mgrem Kwiatkowskim. Wyrażał się dobrze o płku Kowalskim. Czytałem ten artykuł w drugim nrze „Poradnika Językowego”.

5. Stawia się tylko jedną kropkę po skrótce nazwy dwu- lub wielowyrazowej, jeżeli wyrazy następne rozpoczynają się od spółgłoski, np.

bm. (bieżącego miesiąca)

ds. (do spraw)

cdn. (ciąg dalszy nastąpi)

jw. (jak wyżej)

6. Jeśli w nazwie któryś wyraz rozpoczyna się od samogłoski, to skrót piszemy z kropką, którą stawiamy przed tą samogłoską, np.

m.in. (między innymi)

b.u. (bez uwag)

n.e. (nasza era)

c.o. (centralne ogrzewanie)

o.o. (ograniczona odpowiedzialność)

7. Jeśli skrót kończy wypowiedzenie, to jego kropka jest jednocześnie kropką kończącą to wypowiedzenie, np. To jest spółka z o.o.

8. Dla oznaczenia liczby mnogiej stosujemy skróty podwojone. W tym celu skróty jednoliterowe łączymy, stawiając na końcu kropkę, np.

oo. (ojcowie)

pp. (państwo)

ss.(strony, siostry)

9. Skróty dłuższe powtarza się i po każdym z nich stawia się kropkę, np.

prof. prof. (= profesorowie)

dyr. dyr. (= dyrektorzy)

kol. kol. (= koledzy)

10. Stawia się kropkę po skrótach obcych jednostek monetarnych, np. dol. (=dolar).

11. Nie stawia się kropki po skrótach polskich jednostek monetarnych oraz jednostek miar i wag, np. zł (=złoty), gr (= grosz), g (= gram), ha (=hektar), kg (=kilogram).

12. Nie stawia się kropki także po skrótach używanych w matematyce, fizyce oraz po symbolach nazw pierwiastków chemicznych, np. log (= logarytm), s (=droga), t (=czas), Ra (=rad).

❖ PISOWNIA INICJAŁÓW:

Początkowe litery imienia i nazwiska, zakończone kropką, tworzą inicjały.

- Z dwuznaków literowych rz, sz, cz i dzi pozostawia się w inicjałach tylko pierwszą literę, np.

R. (Rzymowski, Rzepka)

S. (Szymon, Szymański)

C. (Czesław, Czibor)

D. (Dzierżysław, Dziarski)

- Zawsze zachowuje się jednak w inicjałach (podobnie jak w skrótowcach) dwuznak Ch.

Poprawny zapis to zatem:

Ch. (np. Chrystus, Chryzostom, Chwalibóg)

- W inicjałach imion i nazwisk dwu- i wielocłonowych pomija się łącznik. Poprawny zapis to:

T.D.M. (Tadeusz Dołęga-Mostowicz)

Z.K.S. (Zofia Kossak-Szczucka)

ŚREDNIK

- Jest znakiem rozdzielającym słabszym od kropki i służy do oddzielania w miarę samodzielnych części wypowiedzenia.
- Od przecinka z kolei różni się tym, że oddziela wyłącznie człony równorzędne pod względem logiczno-składniowym, podczas gdy przecinek może oddzielać również człony nierównorzędne.
- Średnik używany jest najczęściej w rozbudowanych wypowiedzeniach złożonych.
- Może zostać zastosowany również do oddzielenia pojedynczych zdań, samodzielnych pod względem myślowo-logicznym, np. *Ukończył filozofię na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim; z zawodu jest także fotografikiem.*
- Średnik należy umieścić w zdaniach zawierających rozbudowane wyliczenia, w których wielokrotnie użyto przecinków, np.

Kropki nie stawiamy:

*po tytułach dzieł i czasopism, na stronie tytułowej, na okładce i obwolucie książek;
po tytułach (nagłówkach) części, rozdziałów, paragrafów dzieła, gdy tytuł napisano w osobnym wierszu samymi wielkimi literami;*

PRZECINEK

❖ W zdaniu pojedynczym rozwiniętym:

1. Rozdzielaj:

- szeregi będące wyliczeniami, np. Odmiennie części mowy to: rzeczowniki, czasowniki, przymiotniki, liczebniki, zaimki;
- równorzędne określenia, np. Pojedziemy do Krakowa, do Wieliczki, do Zakopanego;
- równorzędne przydawki, w których każde z określeń odnosi się bezpośrednio do rzeczownika, np. Wysoka, szczupła dziewczyna stanęła w drzwiach przedziału.

2. Nie rozdzielaj przecinkiem przydawek nierównorzędnych, z których pierwsza określa połączenie drugiej przydawki i określanego przez nią rzeczownika, np. pierwszy powojenny film, współczesna polska literatura.

3. W zdaniach pojedynczych nie stawiamy przecinka przed spójnikami takimi samymi jak w zdaniach złożonych współrzędnie: **i, oraz, albo, lub, bądź, czy, ani, ni, tudzież.**

- **UWAGA:** Przecinek stawiamy przed spójnikami powtórzonymi, które pełnią identyczną funkcję, np. Zwiedzili i zamek, i muzeum.

4. Natomiast przed spójnikami przeciwstawnymi: a, ale, lecz, czyli, to znaczy, to jest, innymi słowy, stawiamy przecinek, np. Prawda zwyciężyła, a nie fałsz.

5. Przed członem porównawczym typu: jak, jakby nie umieszczamy przecinka, np. **Była ubrana** podobnie **jak** moja żona. (zdanie pojedyncze)

- **UWAGA:**

*Jeśli człony porównawcze wchodzą w skład zdania złożonego, oddzielamy je przecinkiem, np. Ubranie **leży** na nim, **jak leżałoby** na modelu.

* Przykładowe wyliczenia i wyszczególnienia wprowadzone przez wyraz *jak* zawsze poprzedzamy przecinkiem, np. Wspólną grupę stanowią nieodmienne części mowy, jak: przysłówki, spójnik, wykrzyknik, partykuła.

6. Przecinek stawia się również po wyrazach i wyrażeniach niebędących częściami zdania (tzw. wyrazy poza zdaniem):

- po wyrazach wyrażających okrzyk, takich jak: *ach, hej, halo, o, oj*, np. Halo, kto mówi?
- po partykułach, np. Nie, mam inne zdanie.
- po wyrazach użytych w wołaczach, np. Panie Janie, musimy się koniecznie spotkać. Panie dyrektorze, a co będzie z naszą wycieczką?
- po wyrazach i wyrażeniach takich jak: słowem, ściśle mówiąc, innymi słowy.

❖ W zdaniu złożonym współrzędnie:

1. Zdania współrzędne bezspójnikowe zawsze oddzielamy przecinkami, np. Szybowiec **ruszył, nabrał pędu, stromo wspiął się** wzwyż.

2. Przecinkami rozdzielamy zdania współrzędne przeciwstawne i wynikowe połączone następującymi spójnikami: **a, ale, lecz, jednak, jednakże, zaś, wszakże, owszem, natomiast, tylko, tylko że, jedynie, więc, dlatego, toteż, zatem, wobec tego**.

3. Nie rozdziela się przecinkiem zdań złożonych współrzędnie łącznych i rozłącznych połączonych spójnikami: *i, oraz, tudzież, albo, lub, bądź, czy, ani, ni, chyba że* spójniki te pojawiają się w zdaniu po raz drugi, np. **Albo** pojedę do cioci, **albo** wyjdę z psem.

➤ UWAGA:

Przed spójnikiem czy łączącym zdania współrzędne rozłączne nie stawiamy przecinka, np. Poradzisz sobie czy mam ci pomóc?

Ale gdy wyraz czy wprowadza zdanie podrzędne (określające), musi zostać poprzedzony przecinkiem, np. Zapytał (o co?), czy może wejść.

❖ W zdaniu złożonym podrzędnie

1. Zdanie podrzędne zawsze oddzielamy przecinkiem od zdania nadrzędnego bez względu na kolejność tych zdań, np. Słowacki wyznawał, że pisze tylko to, co mu aniołowie dyktują.

2. Zdanie podrzędne wplecione w zdanie nadrzędne musi być wydzielone przecinkami z obu stron bez względu na typ spójnika następującego po zdaniu podrzędnym, np.

* Po wschodzie słońca, *gdy niebo trochę się wypogodziło*, wypłynęli na jezioro.

* Pójdę na pocztę, *która jest za rogiem*, i wysłę list.

3. Nie rozdziela się przecinkiem połączeń partykuł, spójników i przysłówków ze spójnikami, np: **chyba że, chyba żeby, jak gdyby, jako że, mimo że, pomimo że, tylko że, tym bardziej że, właśnie gdy, właśnie jak, podczas gdy, zwłaszcza gdy, zwłaszcza że**.

Wówczas należy postawić przecinek przed całym wyrażeniem, np. Nie chciał położyć się spać, **pomimo że** był śpiący.

Napiszę na pewno, **chyba że**bym zapomniał.

4. Nie rozdziela się dwóch sąsiadujących spójników czy spójnika i zaimka typu: *a mianowicie, a więc, a ponieważ, że aby, że jeśli*.

5. Imiastowowy równoważnik zdania (zawiera imiastów przystawkowy współczesny lub uprzedni: -ąc, -wszy, -wszy) zawsze oddzielamy przecinkiem od reszty zdania, bez względu na to, czy występują z wyrazami określającymi, czy nie, np.

- **Zjadłszy**, poszedł do kolegi.

- **Patrząc z bliska na telewizor**, męczysz wzrok.

- Uczniowie, **słuchając napomnień**, spoglądali na siebie z zakłopotaniem.

WYJĄTEK: stanowi imiastów *wyjąwszy (=oprócz)*, przed którym nie stawiamy przecinka.

WIELOKROPEK

1. Wielokropek służy głównie do zaznaczania, że tok mówienia, na ogół z powodu emocji, został przerwany.

2. Natomiast za pomocą wielokropka umieszczonego w nawiasie kwadratowym (czasem okrągłym) oznaczamy opuszczenie fragmentu cytowanego tekstu.

MYŚLNIK

1. Myślnik, podobnie jak przecinek, może służyć do wydzielenia wyrazów lub grupy wyrazów w obrębie zdania. Należy jednak pamiętać, że myślniki oznaczają wydzielenie mocniejsze niż przecinki, a słabsze niż nawiasy.

2. Jest stosowany w dialogach.

3. Może być stosowany również w wyliczeniach, np.

Następujące znaki interpunkcyjne służą do oddzielania składników wypowiedzi:

- kropka

- średnik

- przecinek.

4. Tekst po myślniku może być również objaśnieniem terminu.

PYTAJNIK

1. Stosujemy na końcu zdań, które zawierają pytanie.

2. Może być łączony z wykrzyknikiem.

WYKRZYKNIK

Służy do oznaczania emocjonalnego zabarwienia wypowiedzi.

DWUKROPEK

Jest stosowany przy wprowadzaniu jakiejś wyodrębnionej partii tekstu; może to być wyliczenie, wyszczególnienie, cytata, uzasadnienie, wynik, wyjaśnienie.

NAWIAS

Za pomocą nawiasu możemy wskazać, które partie tekstu w stosunku do tekstu głównego mają charakter poboczny, drugoplanowy bądź uzupełniający. Do tego samego celu można użyć dwóch przecinków lub dwóch myślników, lecz wydzielenie za pomocą nawiasu jest silniejsze.

CUDZYSŁÓW

Stosowany jest przede wszystkim do wydzielenia słów cytowanych i oznaczania specyficznych użyć wyrazów i wyrażeń.

APOSTROF

Znak pisarski w postaci przecinka z prawej strony litery u góry. Stosujemy go w odmianie rzeczowników obcych, głównie nazwisk, gdy pomijamy w artykulacji głoskę.

Uwaga: Apostrofu nie stosujemy, gdy wymawiamy wszystkie głoski w wyrazie, np. Hemingway, Hemingwaya, ale: Scrooge, Scrooge'a.

Trening czyni mistrza.

Wykonaj quiz lub postaw brakujące przecinki w podanych przykładach. Pamiętaj o zasadach interpunkcyjnych, gdyż nie każde zdanie tego wymaga.

<https://learningapps.org/display?v=pvs04jgq221>

1. Książki zeszyty i kredki leżały na biurku.
2. Tegoroczny młodzieżowy festiwal przebiegał nadzwyczaj spokojnie.
3. Wieczorem pójde do kina albo zostanę w domu.
4. Oszczędzał kieszonkowe bo chciał wyjechać na wakacje.
5. Wracając ze szkoły wstąpiłem do cukierni.
6. Rano była ładna pogoda ale po południu padał deszcz.
7. Film który obejrzałem dzisiaj bardzo mnie zaniekawiał.
8. Paweł został w domu natomiast rodzice wybrali się do teatru.
9. Biegł spiesząc się do pracy.
10. Albo będę oglądał telewizję albo posłucham radia.
11. Kolega z którym byłem na obozie napisał do mnie list.
12. Aniu zadzwonię wieczorem do ciebie.
13. Przeczytawszy fragment książki odłożył ją na półkę.
14. Z zaniekawieniem oglądałem meble obrazy oraz tkaniny.
15. Hej poczekajcie chwilę!
16. Na wakacje pojedziemy samochodem lub pociągiem.
17. Tomek jest pracowity więc uzyskuje dobre oceny.
18. Kiedy słońce wyszło zza chmur zrobiło się od razu jaśniej.
19. Poszliśmy dalej pomimo że zaczęło się chmurzyć.
20. Wysoki przystojny chłopiec wszedł do naszej klasy.

Dopasuj skróty do podanych wyrazów:

<https://learningapps.org/display?v=p74s13ca521>

(pasujące pary)

- godzina-
- według -
- bieżącego miesiąca-
- i tym podobne-
- między innymi-
- naszej albo nowej ery -
- grosz-
- dolar-
- hektar-
- doktora-